

FÖRSLAG UTREDNING FRAMTIDA VA I SÖDRA ORSA

2019-05-03

1 Inledning

Föreliggande förslag till utredning avser att ge underlag för att hantera åtgärd 12 i kommunal VA plan "Klarlägga förutsättningar framtida VA försörjning i södra Orsa.

I VA planen angavs bland annat följande;

Huvudsyftet är att säkerställa att invånare och besökare i Orsa kommun har bra dricksvatten och ett omhändertagande av avloppsvatten som säkerställer en god livsmiljö. Orsa kommun arbetar för att upprätthålla en levande landsbygd med god livskvalitet och ett tryggt boende. Kommunen har ett ansvar för att planera och arbeta för att det finns en god försörjning av vatten och avlopp i kommunen.

Det finns lagar och krav som avser att skydda invånare från dricksvatten som kan vara hälsofarligt och säkerställa att vårt avlopp inte påverkar vår våra sjöar och vattendrag, badplatser och andra skyddsvärda miljöer.

När det finns behov av att lösa försörjningen av vatten eller avlopp för en viss bebyggelse har kommunen skyldighet att ordna allmänt VA. Länsstyrelsen kan ålägga kommunen att ordna allmänt VA.

Kommunen vill med VA-planen skapa sig en egen planering för att förvalta och utveckla kommunens försörjning av vatten och avlopp. VA-planen stödjer kommunens samhällsutveckling och medför att de hälso- och miljökrav som ställs på dricksvatten och avloppshantering kan prioriteras så att största möjliga nytta ges för de ekonomiska insatser som kommer att behövas.

Med VA-planen vill kommunen också bidra till en bättre hushållning med naturresurser, minska förbrukningen av vatten, minska energianvändningen och återföra näringsämnen från avloppet till jord- eller skogsbruk.

Planen samordnar planeringen från kommunens olika förvaltningar och kommunala bolag så att kommunen agerar på ett samordnat sätt.

Planen är också ett viktigt verktyg för att informera och kommunicera med invånare i kommunen gällande försörjningen av vatten och avlopp. På kommunens webbplats finns fortlöpande information om arbetet med VA-planen och dess genomförande.

Under den första planperioden, 2017 - 2020, bedöms delar av södra Orsa (Holen, Vångsgärde, Lisselhed, Lunden) vara det mest prioriterade området att utreda förutsättningarna till att ordna en långsiktigt hållbar VA försörjning. Området kan uppfylla kriterier för kommunal utbyggnadsskyldighet men kommunen vill klarlägga förutsättningar till detta innan ställningstaganden görs, senast vid nästa revidering av VA plan.

Motiven till detta är främst;

- *Tryggad vattenförsörjning är central och kommunen vill ge Sörmedssjöns vattenförening möjlighet att utreda och bedöma sina långsiktiga möjligheter att säkerställa kvalitet och kvantitet i området.*
- *Klarlägga förutsättningar för vattenförsörjning samt enskilda avlopp, såväl status som förutsättningar att ordna lokala lösningar*
- *Skapa en dialog med berörda fastighetsägare och för ändamålet tillsätta VA rådgivningsresurs, se åtgärd 19, som kan vara stöd i arbetet med studera alternativa lösningar*

- *En stor andel av Orsas VA försörjning (avsevärt större än normalt) sker via enskilda lösningar och frågan om alternativ är därför principiellt viktig inför framtida ställningstaganden.*
- *Orsa kommun avser under 2017 färdigställa översiktsplan där särskilt södra Orsa förmodas anges som ett utvecklingsstråk. Detta väntas ge ökat stöd för prioriteringar om framtida VA försörjning i området.*
- *Nodava ska under de närmaste åren genomföra vägvalsutredning som väntas ge besked om framtida investeringar i den allmänna VA anläggningen, se åtgärd 9, vilket är särskilt viktigt då Orsa allmänna VA anläggning är förhållandevis liten (ekonomiskt).*
- *Nodava ska utveckla möjligheter och riktlinjer för fastigheter nära verksamhetsområden att ansluta sig, se åtgärd 13 och 14, genom dialog med fastighetsägare, vilket väntas ge stöd för att bedöma hur stort intresset för kommunalt VA är i områden där kommunen har goda möjligheter till anslutning*
- *Nodava ska också under de närmaste åren ta fram riktlinjer för utbyggnad och finansiering, se åtgärd 15-16, bland annat med stöd av pågående kommunal utbyggnad i Mora.*

Med utgångspunkt från detta arbete avser sedan kommunen att fortsätta sitt planarbete med att säkerställa VA försörjningen i Orsa.

Det är viktigt att poängtera att VA situationen i Orsa bedöms kräva ett tydligt förbättringsarbete för att uppnå de krav och förväntningar som finns gällande enskild VA försörjning. I många områden finns behov som kan föranleda allmän utbyggnadsskyldighet.

Gemensamma lösningar ska stimuleras och teknikval ska beakta kretslopp och resurshushållning.

2 Problembeskrivning

Som framgår ovan ska den framtida VA-försörjningen i södra Orsa (Holen, Lunden, Vångsgärde, Lisselhed) utredas under perioden 2017 – 2020.

Under planperioden fanns ett stort motstånd i området till att ingå i allmän VA-anläggning, bland annat inkom ett dokument med ca 800 underskrifter om att få ha kvar enskild VA-försörjning.

Området försörjs av dricksvatten genom Sörmedssjöns vattenförening. Det har varit problem med såväl kvalitet som kvantitet men föreningens styrelse hävdar att problem med kvalitet kan åtgärdas och problem med kvantitet (sensommaren 2018) var tillfällig på grund av extrem torka. Föreningens styrelse har delgett att de vill fortsätta driva vattenförsörjning i området under överskådlig tid framöver.

De enskilda avloppen bedöms i många fall vara av bristande kvalitet och en betydande andel skulle vid tillsyn sannolikt behöva en större upprustning eller bygga ny enskild avloppsanläggning. Förövrigt gäller samma avloppsstandard i de andra närliggande områdena i södra Orsa.

Det kan noteras att under VA-plan arbetet genomfördes en enkätundersökning och omfattande samråd med byarna i Orsa som saknar allmän VA-försörjning och vare sig i enkätundersökningen eller vid samråd eller remiss framkom önskemål om anslutning till

allmän VA-försörjning. Efter VA-planens beslut har önskemål om anslutning framkommit från flera håll bland annat i södra Orsa.

Huvudmannen Orsa Vatten och Avfall AB har stora utmaningar i att underhålla och förnya den befintliga VA-anläggningen och dessutom stödja/möjliggöra utveckling i ex Grönklitt. En större allmän VA-utbyggnad kan medför ekonomiska åtaganden som väsentligt kan påverka brukningsavgifterna om anläggningsavgiften inte täcker utbyggnadskostnaderna. Vid glesare bebyggelse är det svårt att uppnå kostnadstäckning via anläggningsavgift. Nodava, det samägda driftbolaget för Mora, Orsa och Älvdalen, har också stora sammantagna åtaganden i alla tre kommuner och de egna resurser som bolaget har kan få svårt att räcka till nya större åtaganden parallellt med de redan pågående. Även om det går att upphandla krävs kompetens och resurser för att planera, genomföra upphandling, stödja och följa upp upphandlad resurs. Inför och vid byggnation krävs också betydande egna resurser, vilket utbyggnad i Ryssa (Mora) visat.

Regeringen har under 2018 lagt fram ett betänkande om översyn av lagen om hållbara vattentjänster. Efter betänkandet ska lagrådsremiss genomföras innan proposition om förändringar i lagar läggs fram. Det är oklart huruvida arbetet med lagrådsremiss fortskrider.

Betänkandet innebär bland annat följande;

- Att ett nytt stycke införs i 6 § vattentjänstlagen som ska göra att kommunerna lägger ett större fokus på att bedöma behovet av vattentjänster. Kommunen ska utreda om det finns en möjlighet att på ett annat sätt än med en allmän va-anläggning uppnå ett motsvarande skydd för människors hälsa och miljön.
- Ett krav införs på avloppsdeklaration för små avloppsanläggningar. Ett ackrediterat kontrollorgan utför en enkel kontroll och upprättar en avloppsdeklaration som fastighetsägaren skickar in till kommunen. Avloppsdeklarationen är inte tillsyn utan den ska ge fastighetsägaren information om sitt avlopp och incitament att åtgärda det för att undvika kommunala tillsynsavgifter. De ger kommunen information om vilka små avloppsanläggningar i kommunen som behöver åtgärdas och kan på så sätt effektivisera tillsynen. Fastighetsägare som inte skickar in någon deklaration ska enligt förslaget riskera miljöstraffavgift.
- Förbättrad avloppsrådgivning och även centraliserad avloppsrådgivning kan också effektivisera kommunernas arbete med stöd från Havs- och vattenmyndigheten.
- Fler kretsloppsanpassade små avlopp minskar påverkan på miljön. Kommunerna behöver ha system för att ta hand om näring från små avlopp som kan sättas i kretslopp.

3 Förslag utredning södra Orsa (åtgärd 12)

Utredningen om södra Orsa ska ligga till grund för revidering av VA-planen för nästkommande period. Revidering av VA-plan bör ske under 2020-2021.

Utredningen föreslås genomföras perioden 2019 – 2020.

Utredningen föreslås omfatta följande delar;

- Uppföljning av Sörmedssjöns vattenförsörjning avseende kvalitet, kvantitet, ledningsnät och organisation med bedömning av förutsättningar på kort och lång sikt (10 år).

- Sammanställa befintliga uppgifter om enskilda avlopp
- Undersöka förutsättningar enskilda avlopp i området
- Tydliggöra riktlinjer för bedömning av enskilda avlopp (åtgärd 18, VA-plan).
- Tydliggöra de planmässiga förutsättningarna i södra Orsa, ex gällande nybebyggelse, utveckling av befintlig bebyggelse (bygglov etc) samt boende- och befolkningsanalys (antal boende per hus, ålderstruktur etc).
- Inventera enskilda avlopp i området, antingen via tillsyn eller genom annat motsvarande förfarande. Beslut togs i miljönämnd 2019-05-02 att genomföra tillsyn.
- Identifiera möjligheter gemensamma avloppslösningar, såväl fysiskt som organisatoriskt.
- Tydliggöra förutsättningar utbyggnad allmänt VA (med utgångspunkt från vägvalsutredning – åtgärd 9, anslutning fastigheter nära verksamhetsområde – åtgärd 13, riktlinjer anslutning – åtgärd 14, rutner utbyggnad - åtgärd 15 samt finansieringsmodell – åtgärd 16).
- Utveckla ekonomiska förutsättningar framtida VA-försörjning.

Underlaget som ges avses sedan ligga till grund för analys och ställningstaganden revidering VA-plan. Under processen ska information och dialog ske med boende i området.

Under utrednings- samt VA-planrevideringsperioden bör miljönämnden överväga att avvakta förelägganden om åtgärdande av enskilda avlopp om det ej föranleds av akuta problem i syfte att undvika risk för ”dubbla investeringar”.

Förhoppningsvis hinner regeringens pågående arbete med ny LAV klargöras under utredningstiden.

Kommunen beslutar om och har ansvaret för utredningens genomförande.

I VA-planen utsedd VA-plan grupp föreslås ges uppdrag att genomföra utredningen och utsedd politisk styrgrupp föreslås utgöra densamma för utredningen.

Utsedd styrgrupp föreslås besluta om att genomföra utredning enligt föreslaget program.

Utredningen föreslås kallas ”Framtida VA-försörjning i södra Orsa” och föreslås omfatta följande;

Aktivitet	Ansvar	Tid	Kommentar
1. Kommunikationsplan	Kommunchef	Maj	Ta fram en plan för hur kommunikation ska ske under utredningen.
2. GIS karta	VA-plan grupp	Maj	Utreda förutsättningar att redovisa utredning i GIS miljö.
3. Uppföljning av Sörmedssjöns vattenförsörjning avseende kvalitet, kvantitet, ledningsnät och organisation med bedömning av förutsättningar på kort och lång sikt (10 år).	VA-plan grupp	Maj, okt	Styrelse inbjuds till möte med uppdragsdirektiv

Aktivitet	Ansvar	Tid	Kommentar
4. Sammanställa befintliga uppgifter om enskilda avlopp (typ av anläggning, tillstånd, ålder, etc). Jämför med slamtömning.	Samordnare med stöd av miljökontoret/ Nodava	Maj – juni	Miljökontoret har sammanställning, mycket är klart.
5. Sammanställ alla fastigheters abonnemang för grundavgift och hämtningsavgift avfall samt slam	Nodava	Maj - sept	Uppgift om nuvarande förhållanden enligt av kommunen fastställda taxor och föreskrifter
6. Undersöka förutsättningar enskilda avlopp i området	VA-plan grupp	Maj – okt	<p>Geohydrologisk undersökning av området som helhet och delar som kan avgränsas för samordnade lösningar samt översiktlig riskbedömning påverkan från enskilda avlopp¹.</p> <p>Undersökningen bör omfatta;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inventering av befintligt material (SGU, trafikverk, etc) • Risker (grundvatten, ytvatten, bad, mark) • Vid behov genomföra kompletterande undersökning i fält • Analysera och presentera resultat.
7. Tydliggöra de planmässiga förutsättningarna i södra Orsa	Plankontor med stöd av VA plan grupp	April-juni	Ex gällande nybebyggelse, utveckling av befintlig bebyggelse (bygglov etc) samt boende- och befolkningsanalys (antal boende per hus, ålderstruktur).
8. Genomföra tillsyn av enskilda avlopp enligt miljönämndens beslut 2019-05-02.	Miljökontor	2019-2020	<p>Sker i två steg, halva delen hösten 2019 och andra halvan hösten 2020.</p> <p>Slutsatser för utredningen dras under utredningsperioden.</p>

¹ Ska ej sammanblandas med den bedömning som sker vid tillsyn för varje enskilt fall

Aktivitet	Ansvar	Tid	Kommentar
9. Identifiera möjligheter gemensamma avloppslösningar, såväl fysiskt som organisatoriskt.	VA rådgivare med stöd av VA plan grupp	2019-2020	Samordnas med planeringen av tillsyn och utredning
10. Tydliggöra förutsättningar utbyggnad allmänt VA (med utgångspunkt från vägvalsutredning – åtgärd 9, anslutning fastigheter nära verksamhetsområde – åtgärd 13, riktlinjer anslutning – åtgärd 14, rutner utbyggnad - åtgärd 15 samt finansieringsmodell – åtgärd 16).	Nodava	Maj 2019 – feb 2020	
11. Utveckla ekonomiska förutsättningar framtida VA-försörjning.	VA plan grupp	Jan – juni 2020	Jämförelser alternativa lösningar Finansiering
12. Sammanställ rapport	VA-plan grupp	2020	Rapportstruktur bör tas fram redan inledningsvis
13. Rapportera till politisk styrgrupp	Kommunchef	2020	Sker löpande under utredningstid med slutredovisning under 2020. Bör samordnas med uppdrag revidering VA-plan.

Underlagsmaterial (uupdateras löpande):

Trafikverket

- Sammanställning grundvattennivåobservationer _E45 Vattnäs-Trunna _2017-11-17
- Tekniskt PM Hydrogeologi _E45 Vattnäs-Trunna_2017-11-17
- Tekniskt PM Avvattning _E45 Vattnäs – Trunna

Sörmedssjön

- Analyser
- Övrig dokumentation

Orsa kommun

- Ledningsdokumentation Sörmedsjöns vattenförening
- Planförhållanden
- GIS karta

Miljökontoret

- Uppgifter om Sörmedsjöns vattenförening

- Uppgifter om enskilda avlopp

SGU

- Jordartskarta
- Geohydrologisk kartor
- Brunnsarkiv